

Lekce L4

Základní pojmy

numerických algoritmů

Martin Janoušek
ČHMÚ/ONPP

Proč numerické metody

□ důvody:

- řídicí **základní rovnice** jsou velmi komplexní a nemají analytické řešení => řešení pouze pomocí jejich **algebraické aproximace**
- počítač je schopen za daný čas provést jen konečný počet výpočtů => nutnost **redukce rozlišení atmosférických procesů** popisem parametrů pouze ve vybraných bodech

□ důsledek:

- numerická aproximace rovnic a diskrétní reprezentace dat vnáší do řešení chyby, které spolu s nepřesnostmi znalosti počátečních dat vedou k výsledné **chybě předpovědi**

Součásti numerického řešení

- oblast výpočtu (*← délka předpovědi*)
  - horizontální (globální, omezená oblast)
  - vertikální (od mezní vrstvy po stratosféru nebo i výš)
- reprezentace atmosférických polí, modelová síť (*← oblast a dostupný výkon*)
  - horizontální rozlišení, typ sítě, uspořádání veličin
  - vertikální souřadnice, rozlišení, uspořádání veličin
- výběr prognostických a diagnostických rovnic a jejich numerická aproximace
- časové schéma
- počáteční a okrajové podmínky

Řídicí rovnice

pohybové rovnice

$$\frac{\partial u}{\partial t} = -u \frac{\partial u}{\partial x} - v \frac{\partial u}{\partial y} - \dot{\eta} \frac{\partial u}{\partial \eta} - \frac{\partial \Phi}{\partial x} - RT \frac{\partial \ln p}{\partial x} + fv + F_u$$

$$\frac{\partial v}{\partial t} = -u \frac{\partial v}{\partial x} - v \frac{\partial v}{\partial y} - \dot{\eta} \frac{\partial v}{\partial \eta} - \frac{\partial \Phi}{\partial y} - RT \frac{\partial \ln p}{\partial y} - fu + F_v$$

1. věta termodynamická

$$\frac{\partial T}{\partial t} = -u \frac{\partial T}{\partial x} - v \frac{\partial T}{\partial y} - \dot{\eta} \frac{\partial T}{\partial \eta} + \frac{RT}{C_p} \frac{\omega}{p} + F_T$$

rovnice kontinuity

$$\frac{\partial p_s}{\partial t} = - \int_0^1 \nabla_{\eta} \cdot \left(\mathbf{v} \frac{\partial p}{\partial \eta} \right) d\eta$$

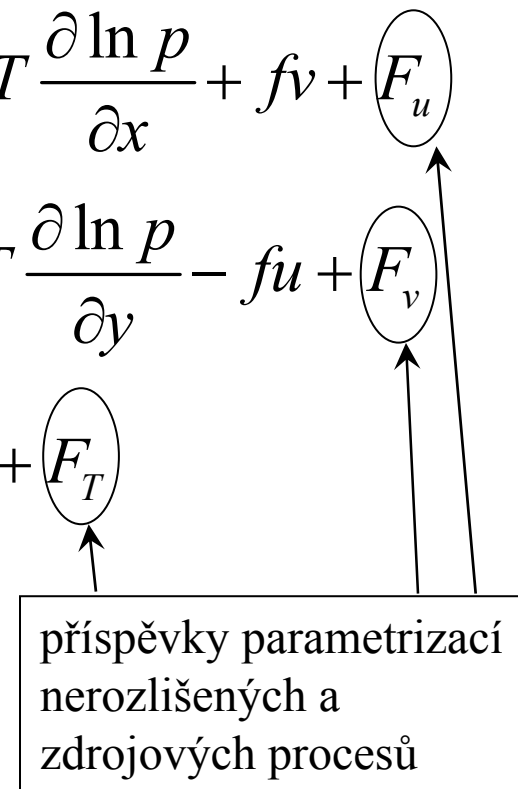
rovnice kontinuity vodní páry

$$\frac{\partial q_v}{\partial t} = -u \frac{\partial q}{\partial x} - v \frac{\partial q}{\partial y} - \dot{\eta} \frac{\partial q}{\partial \eta} + P - E + F_v$$

rovnice hydrostatické rovnováhy

$$\frac{\partial \Phi}{\partial \eta} = -RT \frac{\partial \ln p}{\partial \eta}$$

příspěvky parametrizací nerozlišených a zdrojových procesů

Diskretizace rovnic

- algebraická aproximace členů rovnic → **numerické schéma**
- aproximace vnáší do řešení chybu schématu
- požadujeme **konvergenci**: řešení numerického schématu se blíží k přesnému řešení, pokud se krok sítě blíží k nule
- **řád přesnosti** určuje, jak rychle se řešení numerického schématu blíží k přesnému řešení se zmenšujícím se krokem sítě

$$\frac{\partial \Psi}{\partial t} = A \left(\Psi, \frac{\partial \Psi}{\partial x}, \frac{\partial \Psi}{\partial y}, \frac{\partial \Psi}{\partial \eta} \right)$$

$$\frac{\Psi_{ijl}^{n+1} - \Psi_{ijl}^{n-1}}{2\Delta t} = \hat{A}(\Psi_{ijl}^n)$$

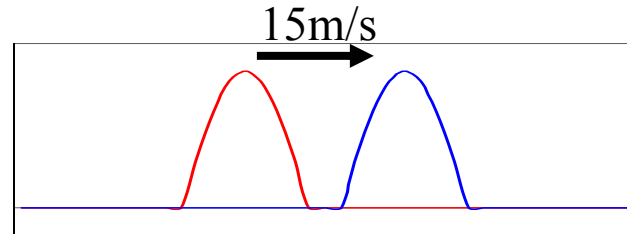
$$\frac{\partial \Psi}{\partial x} \rightarrow \frac{\Psi_{(i+1)jl}^n - \Psi_{ijl}^n}{\Delta x}$$

$$\frac{\partial \Psi}{\partial \eta} \rightarrow \frac{\Psi_{ij(l+1)}^n - \Psi_{ijl}^n}{\Delta \eta_l}$$

Základní postupy a problémy při diskretizaci

rovnice advekce

$$\frac{\partial \Psi}{\partial t} + u \frac{\partial \Psi}{\partial x} = 0$$

metoda konečných diferencí:

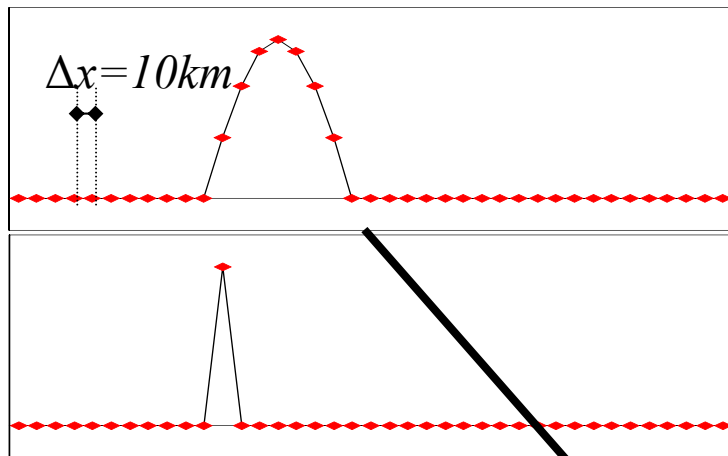
1. veličinu popíšeme hodnotami v uzlových bodech vzdálených Δx
2. prostorové derivace aproximujeme pomocí rozdílů v sousedních bodech
3. předpověď (*integraci*) provedeme postupně v časových krocích Δt

$$\left. \begin{aligned} \frac{\partial \Psi}{\partial t} &\rightarrow \frac{\Psi_i^{n+1} - \Psi_i^{n-1}}{2\Delta t} \\ \frac{\partial \Psi}{\partial x} &\rightarrow \frac{\Psi_{i+1}^n - \Psi_{i-1}^n}{2\Delta x} \end{aligned} \right\}$$

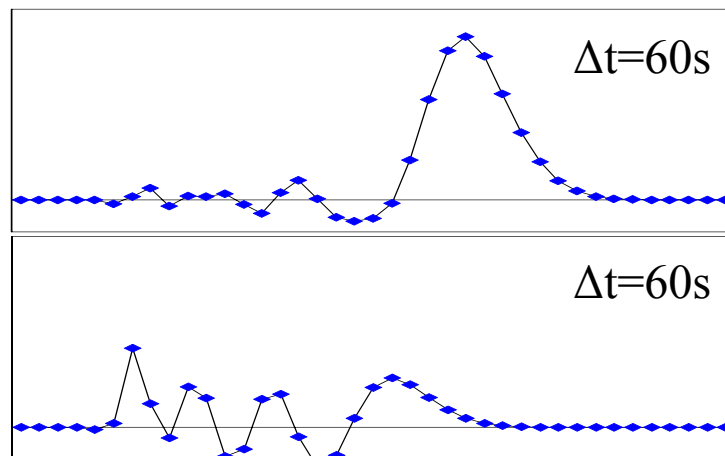
$$\Psi_i^{n+1} = \Psi_i^n - \frac{u\Delta t}{\Delta x} (\Psi_{i+1}^n - \Psi_{i-1}^n)$$

diferenční schéma rovnice advekce

t=0

t=2h

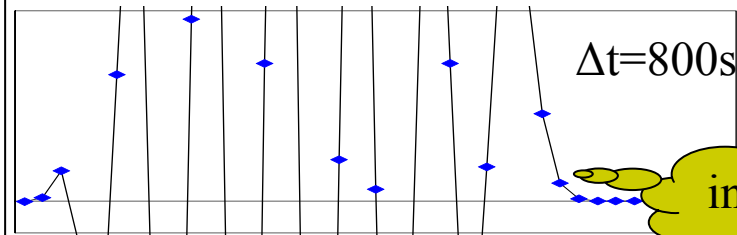
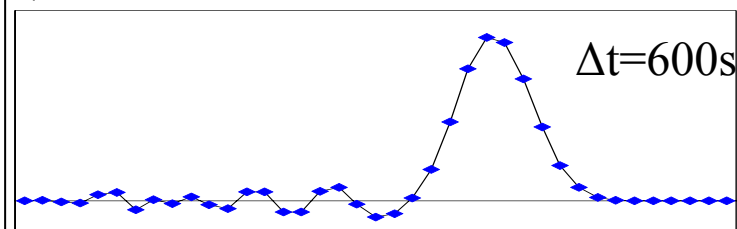
prostorová diskretizace vnáší do řešení chybu
čím je útvar menšího měřítka a jeho rozměr se blíží kroku sítě
tím je jeho reprezentace sítí a předpověď méně přesná

při prodlužování časového kroku se
zpočátku výsledná chyba příliš nemění
(je tedy daná hlavně chybou prostorové
diskretizace), ale po dosažení určité
meze pro Δt se schéma stane
nestabilním

analýza by ukázala, že musí platit

$$C = u \Delta t / \Delta x < 1$$

(Courant-Fridrich-Levy kritérium)

instabilita

Jak dál zpřesnit naše diferenční schéma

- největší vliv na chybu diferenčního schématu má přesnost výpočtu prostorové derivace, protože délka časového kroku je omezena podmínkou stability
- přímočaré zpřesnění zvýšením rozlišení – rostou výpočetní nároky (u plných modelů nejméně se třetí mocninou)
- zpřesnění výpočtu derivací pomocí lepších numerických metod
  - použití diferenčních schémat vyššího řádu
  - Galerkinových metod, při kterých diskrétními body výpočetní sítě proložíme funkce, jejichž derivaci lze vypočítat analyticky
    - spektrální metody (bázové funkce jsou globální jako Fourierovy funkce nebo Lagrangeovy polynomy)
    - metody konečných prvků (lokální báze)

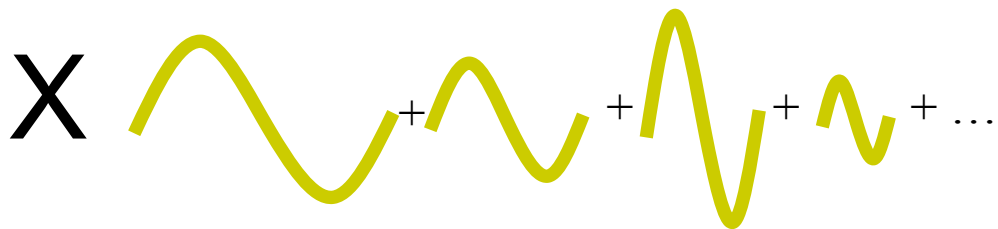
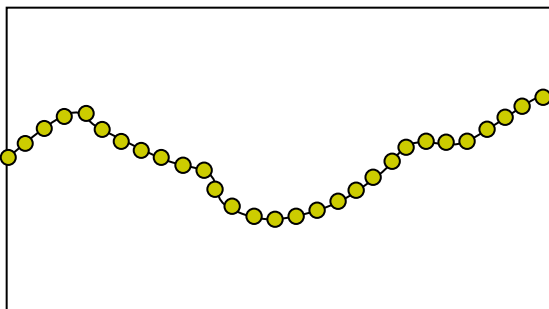

Metodologická odbočka:

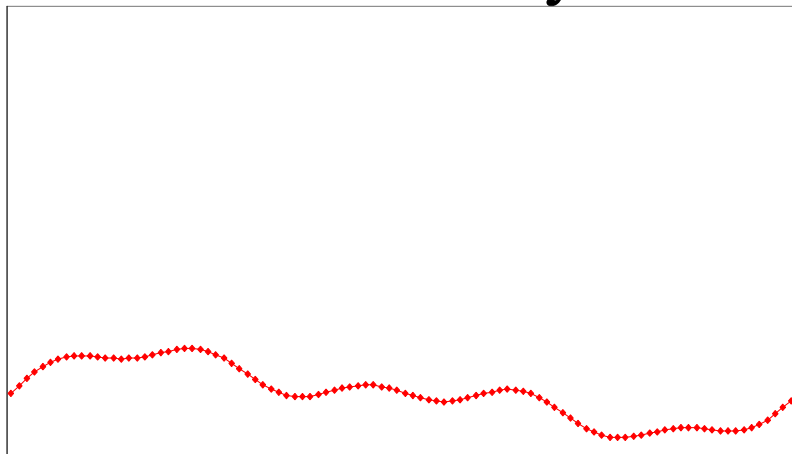
Pole a vlny v numerickém schématu

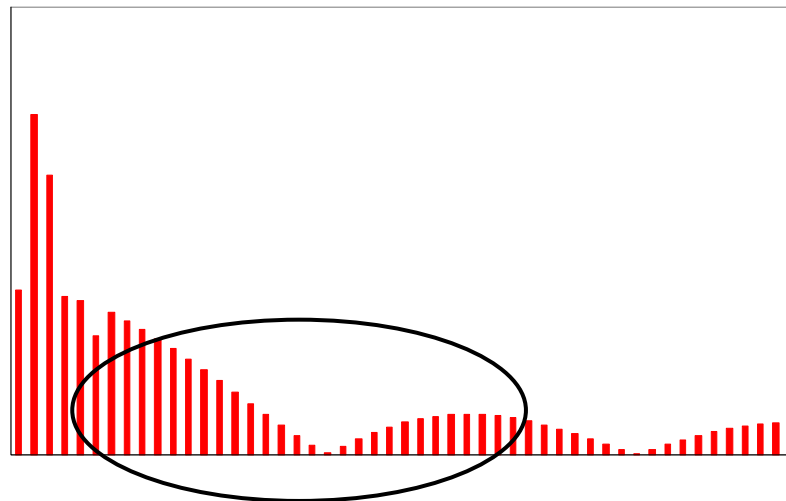
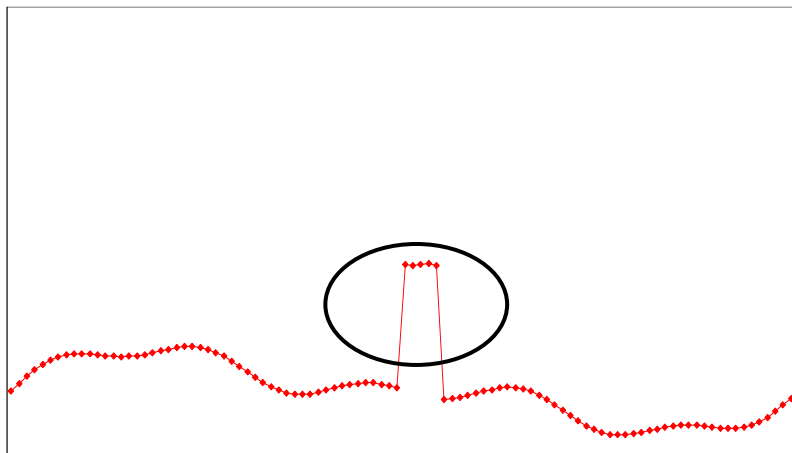
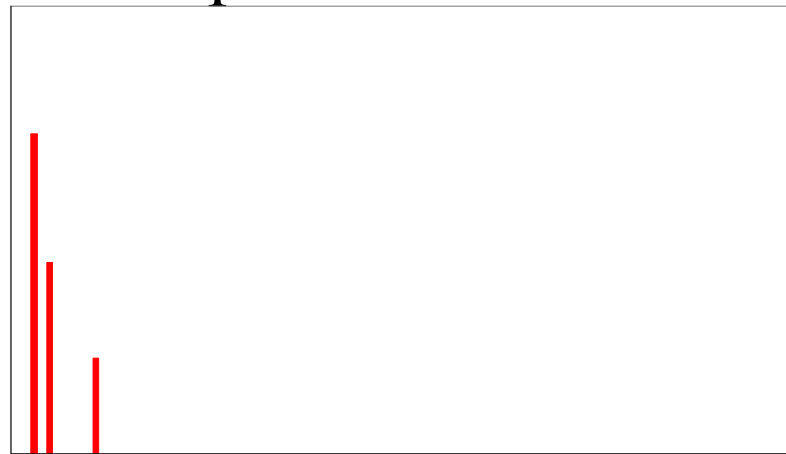
- každé pole může být popsáno buď svými hodnotami nebo amplitudami vln (spektrém), do kterých může být rozloženo (viz harmonická analýza)
- studium chování vln v numerického schématu je důležitým nástrojem pro jeho konstrukci a diagnostiku a je i návodem pro pochopení vlastností a možností modelu ve vztahu k předpovídání jevů různých měřítek

Uzlové hodnoty

Spektrum vln

Krátké vlny jsou zodpovědné za popis útvarů malých prostorových měřítek

Další nástrahy na cestě k diskretizaci komplexních rovnic

- známe již všeobecnou chybu prostorové diskretizace při aproximaci prostorových derivací a problém numerické instability schématu při použití dlouhého časového kroku Δt
- aliasing: kvadratický členy (např. $u(\partial T / \partial x)$) v komplexnějších rovnicích působí falešnou reprezentaci vln pod rozlišovací schopností sítě do vln delších $\rightarrow$ prostorová filtrace nebo ořezávání spektra
- akumulace energie v nejkratších vlnách způsobená přerušenou kaskádou spektra kinetické energie $\rightarrow$ numerická difúze
- výskyt falešných řešení časového schématu (tzv. výpočetních módů) $\rightarrow$ časová filtrace
- restrikce délky časového kroku přítomností rychlých vln, které nenesou meteorologickou informaci (gravitační a akustické vlny) $\rightarrow$ (semi-) implicitní časová schémata
- ztráta konzervačních vlastností diferenčních verzí řídicích rovnic $\rightarrow$ optimalizace, střídavé sítě, kompromisy

Prostorová reprezentace polí

- atmosférické veličiny jsou reprezentovány hodnotami v uzlových bodech 3-dimenzionální sítě
- různá měřítka procesů v horizontálním a vertikálním směru => odlišný typ sítě v obou směrech
- rozlišení v horizontálním a vertikálním směru musí být v souladu, ale v praxi není pro ně jednoznačný vztah (např. globální IFS: 25km 91 hladin; ALADIN: 9km 43 hladin)
  - horizontální rozlišení dáno v první fázi výpočetními možnostmi
  - vertikální odvozeno od potřeb fyzikálních algoritmů v modelu a asimilace dat

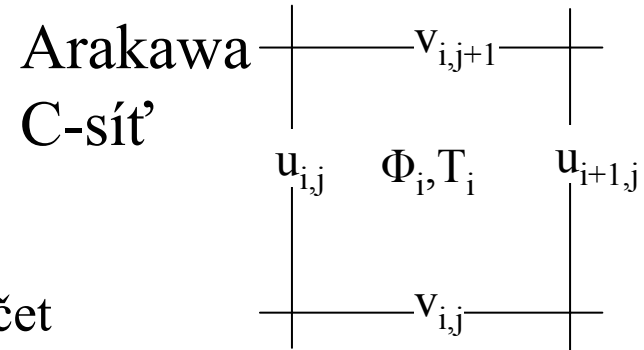
Horizontální reprezentace a diskretizace

- základem je dvojdimenzionální síť uzlových bodů, která pokrývá předpovědní (*integrační*) oblast
- hodnoty předpovědních veličiny ($u, v, T, \dots$) jsou zadány v uzlových bodech
- pro výpočet advekčních členů a tlakového gradientu je však nutné stanovit i prostorové derivace
- postup se dále liší podle toho, zda rovnice řeší předpověď
  - reálných hodnot veličin v uzlových bodech (modely konečných diferencí – *grid-point models*)
  - nebo spektrálních koeficientů vln, do kterých je pole předpovědních veličin transformováno (spektrální modely), příp. koeficientů jiných báзовých funkcí (modely konečných prvků)

Modely konečných diferencí

- veškeré výpočty se provádějí na pravidelné modelové síti
- střídavé (Arakawovy) sítě: veličiny jsou různě rozmístěné v rámci boxu sítě za účelem zvýšení řádu aproximace derivací
- přes sofistikované techniky aproximace je výpočet derivací zatížen chybou, která je závislá na rozlišení (délce prostorového kroku sítě)
- často citovanou výhodou je vhodnost metody pro velmi vysoké rozlišení za přítomnosti velkých gradientů veličin
- nevýhodou jsou vyšší výpočetní nároky při stejném rozlišení sítě v porovnání se spektrálními modely
- používá se pro operativní modely na omezené oblasti (COSMO, WRF, HIRLAM, Unified Model) a výzkumné modely (Meso-NH, MM5)

$$\left(u \frac{\partial T}{\partial x} \right)_{i,j} \rightarrow u_i \frac{T_i - T_{i-1}}{\Delta x}$$

$$\left(\frac{\partial u}{\partial x} \right)_{i,j} \rightarrow \frac{u_{i+1,j} - u_{i,j}}{\Delta x}$$

$$\Psi_j = \sum_{k=0}^{N-1} \hat{\Psi}_k e_j^k \quad e_j^k = \exp(i 2\pi jk / N)$$

Spektrální modely

- při spektrální metodě se horizontální pole popisují (namísto jejich uzlových hodnot) pomocí konečné řady vln o různé vlnové délce, tzv. spektrálních koeficientů
- výhodou je možnost analyticky přesného výpočtu horizontálních derivací a tím redukovat chybu numerického schématu
- spektrální metoda rovněž umožňuje přímou kontrolu spektra – ořezávání
  - kvadratické: $3K+1 < N$
  - lineární: $2K+1 < N$
- některé členy rovnic však nelze efektivně ve spektru počítat (kvadratické členy)
- spektrální modely proto používají kombinaci spektrálních a konečně diferencních metod:
  - výpočty fyzikálních parametrizací a nelineární členy se počítají na modelové (*kolokační*) síti jako u konečně diferencních modelů
  - výsledná pole se v každém časovém kroku transformují do spektrálních koeficientů, vypočtou se derivace, oříznou krátké vlny ze spektra, příp. provedou další výpočty a pole se transformují zpět do modelové sítě
- použití zejména pro globální modely (IFS, ARPEGE), ale i pro LAM (ALADIN, verze HIRLAM)

Schéma kroku spektrálního modelu

výpočet derivací
ve spektru

zpětná transformace
do modelové sítě

výpočet pravých stran
rovníc a fyzikálních parametrizací

transformace z modelové
sítě do spektra

časový krok a další výpočty
výhodné ve spektru

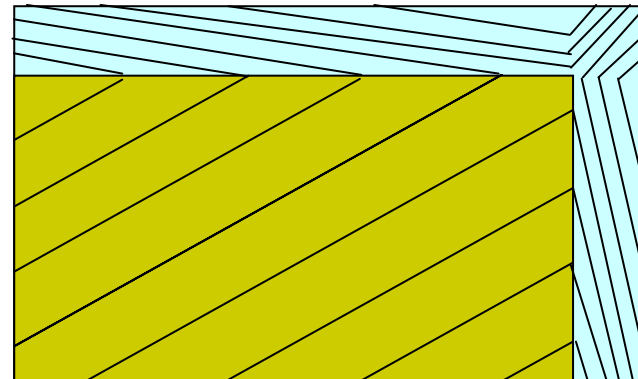
- v každém časovém kroku je nutné provádět jednu přímou a jednu zpětnou transformaci předpovědních polí
- podmínkou efektivity je proto efektivní algoritmus transformace
- nejefektivnější je **rychlá Fourierova transformace (FFT)**
- ne vždy je použití fourierovské báze možné nebo snadné, protože vyžaduje **periodicitu** transformovaných polí v N

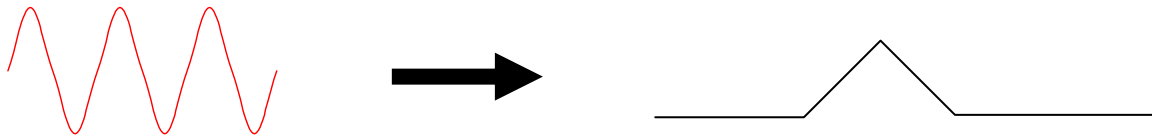
$$\Psi_j = \sum_{k=0}^{N-1} \hat{\Psi}_k e_j^k \quad e_j^k = \exp(i 2\pi jk / N)$$

Spektrální modely globální a na omezené oblasti

- u **globálních modelů** jsou pole periodická pouze v zonálním směru => Fourierova transformace
- v meridionálním směru se používá Legenderova transformace, která však není tak efektivní
- proto budoucnost spektrální metody v globálních modelech s velmi vysokým rozlišením je vázána na nalezení efektivnější transformace v meridionálním směru
- na **omezené oblasti** nejsou pole v žádném směru periodická
- z důvodu efektivity se používají Fourierovy transformace v obou směrech x i y
- bez dalšího ošetření by však nedostatek periodicity způsoboval vznik parazitních vln
- řešení v modelu ALADIN: periodicita zajištěna rozšířením polí do tzv. rozšiřující zóny (*extension zone*)

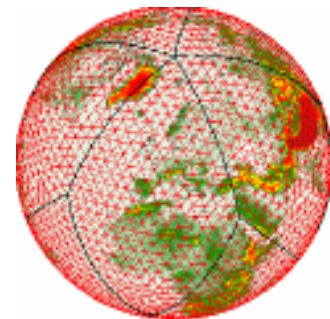
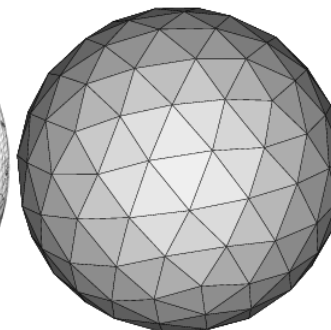
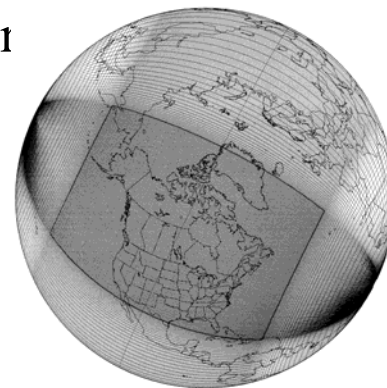
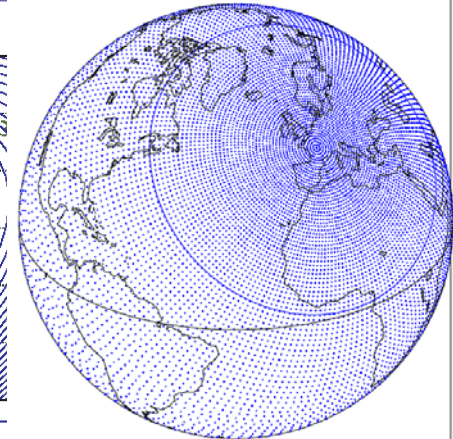
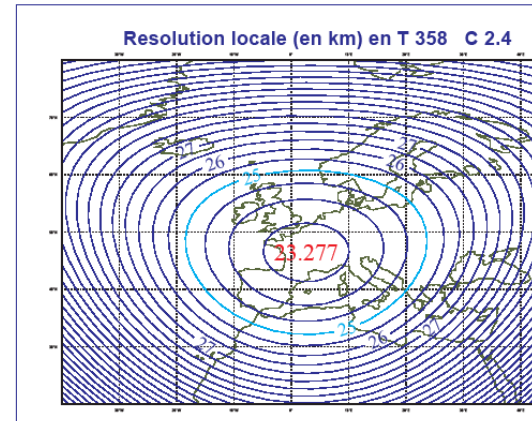
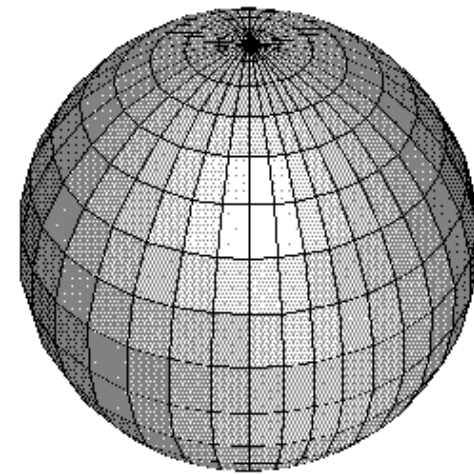
Metoda konečných prvků

- podobný princip jako u spektrálních metod, bázové funkce ale nejsou globální, ale lokální
- přesnější než metody konečných diferencí
- konečné prvky umožňují konstrukci sítí s proměnným rozlišením, velmi rozšířená metoda v inženýrských aplikacích
- metoda nepožaduje periodicitu polí
- velmi vhodná metoda pro diskretizaci ve vertikálním směru
- při použití v horizontální diskretizaci problém s efektivitou řešení 2D matic, proto zatím ne příliš rozšířená metoda
- kanadský regionální model

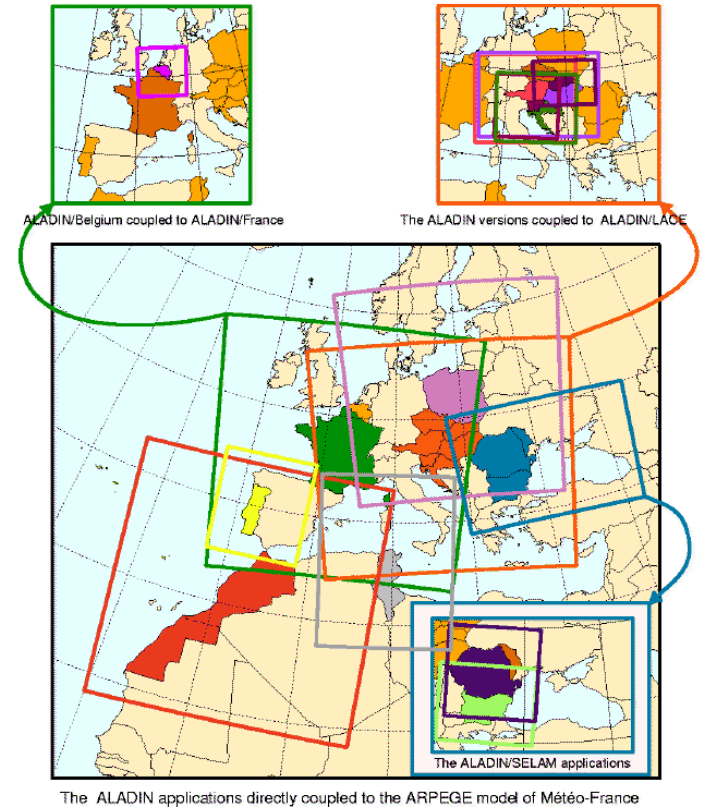
Globální modelové sítě

- pravidelná geografická síť – velké rozdíly v rozlišení na rovníku a u pólu
- spektrální modely: gaussovská síť (šířky jsou dány gaussovskou kvadraturou), příp. redukovaná gaussovská síť (snižuje se počet bodů podél rovnoběžek tak, aby byla jejich fyzická vzdálenost zhruba konstantní)
- síť ARPEGE: proměnné rozlišení projekcí sféry na sférický parametr *stretching* c (c^2 je poměr max a min rozlišení)
- sítě s proměnným krokem a ikosaedrální síť

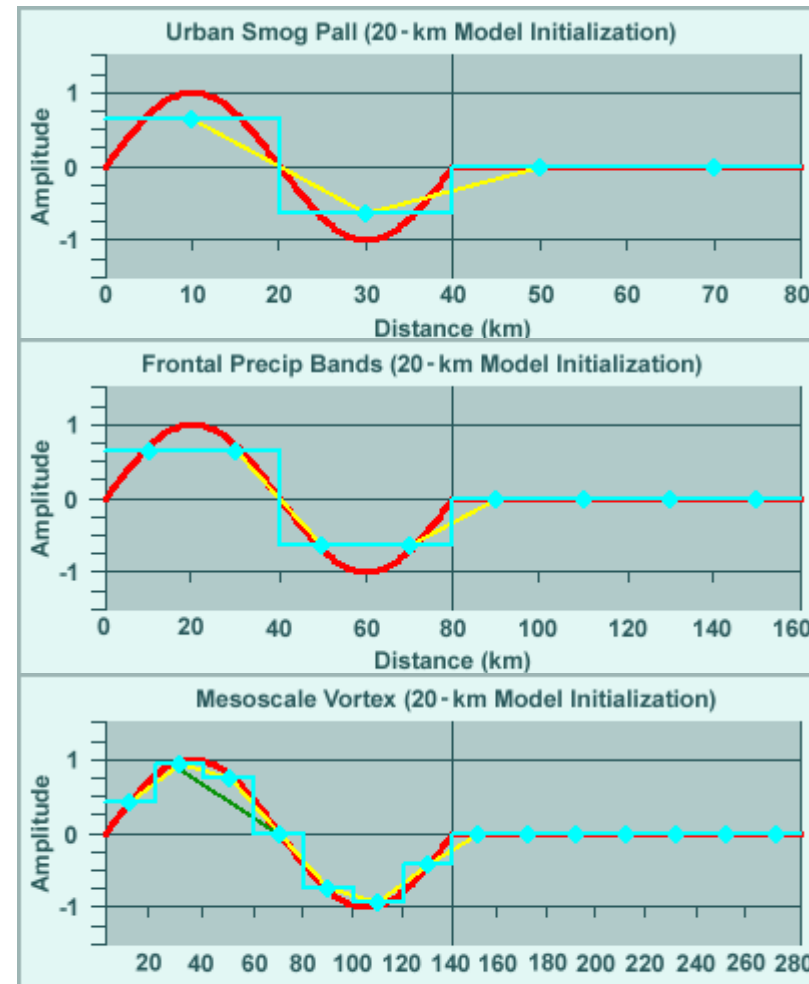
Modelové sítě na omezené oblasti

- geografická síť (pravidelná v zeměpisné šířce a délce)
- síť na mapě v konformní projekci, optimalizovaná na minimalizaci variace mapového faktoru
  - stereografická – polární oblasti
  - Lambertova – mírné zeměpisné šířky
  - Mercatorova – rovníkové oblasti, případně po rotaci lze použít i mimo rovník

Vztah horizontálního rozlišení sítě k reprezentaci procesů

- horizontální rozlišení se udává
  - u modelů na omezené oblasti jako vzdálenost uzlových bodů sítě na mapě
  - u globálních spektrálních modelů typem ořezávání spektra a maximálním vlnovým číslem, např. u aktuálního modelu ECMWF T₁799 značí trojúhelníkové **lineární** ořezávání na maximálním vlnovém čísle 799, čemuž odpovídá síť s $\Delta x = 2 * \pi * R / (2 * 799) = 25 \text{ km}$
- nejkratší vlna, kterou je modelová síť schopna popsat, má vlnovou délku $2 * \Delta x$
- čím je vlna kratší, tím je hůře reprezentována a tím je hůře předpovídán její vývoj
- čím je útvar menší a k jeho popisu je třeba více krátkých vln, tím je nejen jeho reprezentace v síti, ale i následná předpověď horší (bez ohledu na kvalitu modelovacího algoritmu)
- např. u srážkových procesů je nejmenší rozlišený rozměr udáván jako $6 * \Delta x$

reprezentace různých procesů modelem se sítí kroku 20km

Vertikální diskretizace

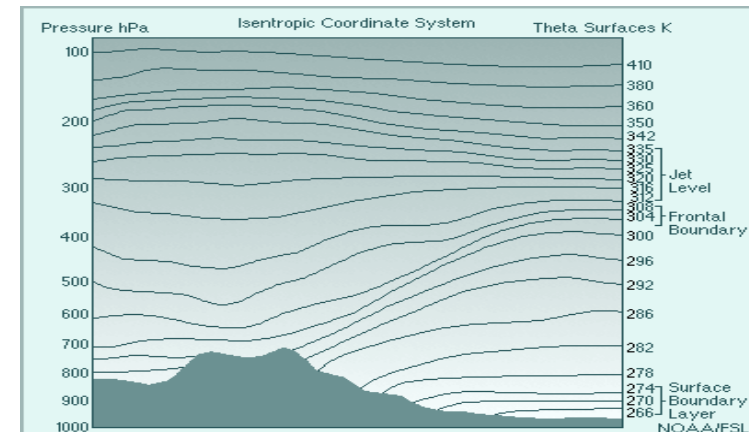
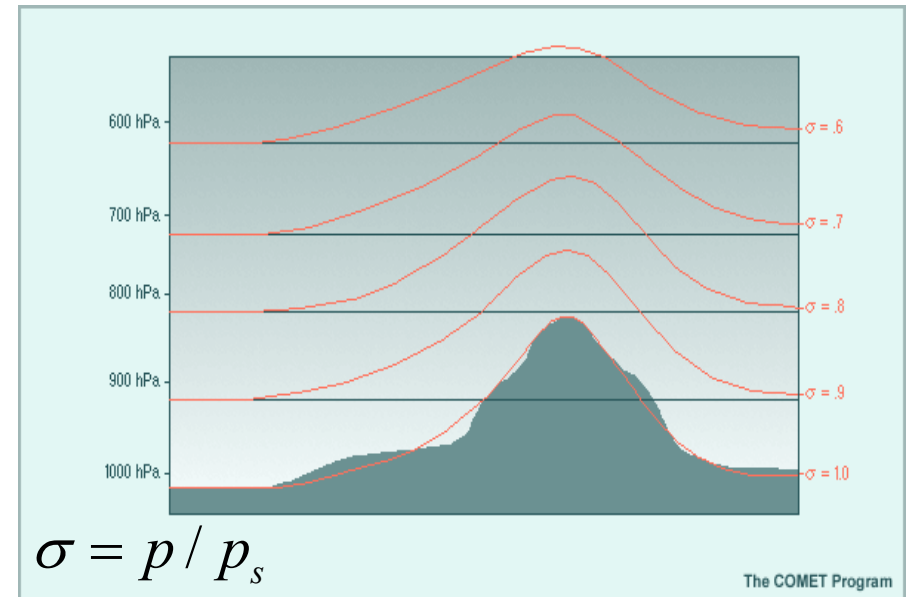

- správný popis vertikální struktury atmosféry předpokládá volbu adekvátní vertikální souřadnice a vertikální síť s dostatečným rozlišením
- odlišný charakter procesů v spodní a vysoké atmosféře vyžaduje řadu kompromisů a hybridních řešení
- síť sahá od mezní vrstvy (nad přízemní vrstvou) až po horní stratosféru, příp. do mezoféry (z důvodů asimilace družicových radiancí)
- jako diskretizační metody se používají vesměs konečné diference, příp. konečné prvky

Typy vertikálních souřadnic

- hlavní požadavky na souřadnice:
  - monotónnost s výškou
  - zachování konzervativních vlastností atmosféry
  - správný popis tlakového gradientu v plochem i hornatém terénu
- vertikální souřadnice mohou být založeny na
  - geometrické výšce (z-systém)
  - tlaku (p-systém)
  - potenciální teplotě (izentropický, θ -systém)
- pro praktické aplikace používány odvozené souřadnicové systémy kopírující modelový terén
  - sigma systém (p)
  - eta (p/z)
  - hybridní (sigma-p, theta-p)
- neexistuje ideální systém

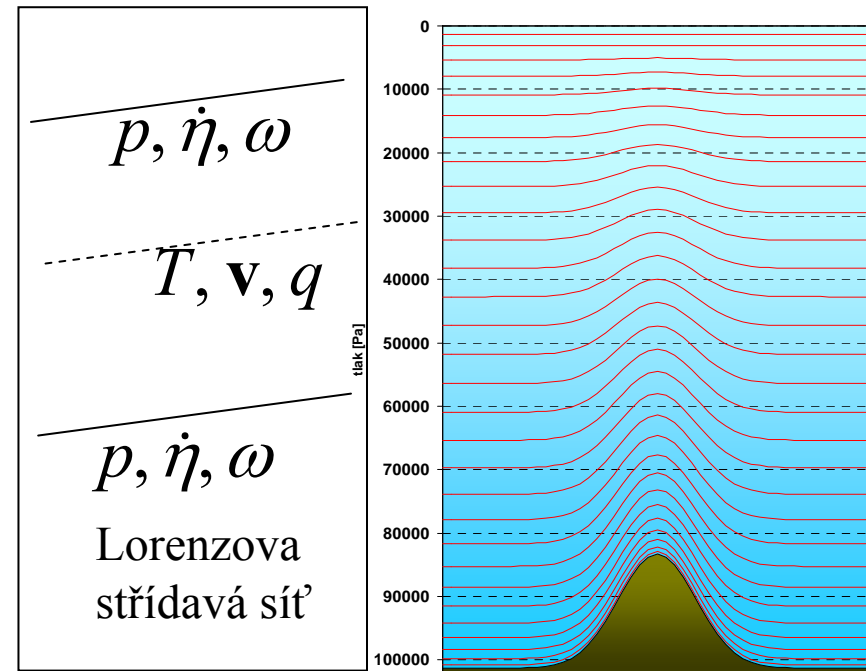

Hybridní sigma-p systém a jeho diskretizace (ALADIN)

- sigma-systém v horní troposféře přechází do čistého p-systému
- souřadnicové plochy kopírují zemský povrch
- možnost zvýšeného rozlišení v mezní vrstvě a tropopauze
- obtížný výpočet tlakového gradientu $-\left(\frac{\partial\Phi}{\partial x}\right)_\eta - RT\left(\frac{\partial\ln p}{\partial x}\right)_\eta$
- rozdělení veličin na hladiny a vrstvy – střídavá síť (Lorenzova nebo Charneyova-Phillipsova)
- nutná důkladná analýza zachování konzervativních veličin po diskretizaci → přesný předpis výpočtu vertikálních členů a integrálů
- alternativní možnost použití vertikálních konečných prvků (méně konzervativní, ale přesnější)

$$p = A(\eta) + B(\eta)p_s, \quad \eta \in \langle 0, 1 \rangle$$

$$A(0) = A(1) = B(0) = 0, \quad B(1) = 1$$

O vertikálním rozlišení

- vertikální síť nemá homogenní rozlišení
- rozlišení více koncentrováno do míst typických pro procesy nejvíce ovlivňující předpověď podle zaměření konkrétního modelu
  - mezo-měřítkový model pro krátkodobou předpověď: mezní vrstva
  - globální modely pro střednědobou předpověď: stratosféra
- v důsledku provázanosti procesů je však nutné zachování harmonie rozlišení v celé atmosféře a její rovnováha s rozlišením horizontálním

Časové schéma

- diskretizace časové derivace
- délku časového kroku Δt
ovlivňují především omezení
na stabilitu než na přesnost
- typy schémat:
  - tří-hladinová, dvou-hladinová
  - explicitní, implicitní
  - eulerovská, semi-lagrangeovská

$$\frac{\partial \Psi}{\partial t} = A(\Psi)$$

$$\frac{\Psi^{n+1} - \Psi^{n-1}}{2\Delta t} = A(\Psi^n)$$

$$\frac{\Psi^{n+1} - \Psi^n}{\Delta t} = A(\Psi^n)$$

$$\frac{\Psi^{n+1} - \Psi^{n-1}}{2\Delta t} = \frac{1}{2} [A(\Psi^{n+1}) + A(\Psi^{n-1})]$$

Základní explicitní časové schéma

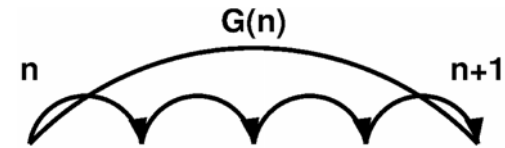
$$\frac{\Psi_{ijl}^{n+1} - \Psi_{ijl}^{n-1}}{2\Delta t} = A(\Psi_{ijl}^n) \rightarrow \Psi_{ijl}^{n+1} = \Psi_{ijl}^{n-1} + 2\Delta t \hat{A}(\Psi_{ijl}^n)$$

- cyklus přes časové kroky:
  - výpočet pravých stran rovnic $A(\Psi)$ z hodnot předpovědních polí v čase n
  - výpočet nových hodnot předpovědních polí v novém čase $n+1$
- problém stability: CFL kritérium $c\Delta t < \Delta x$, kde c je fázová rychlost nejrychlejších vln
  - např. gravitační vlny v hydrostatickém modelu mají $c=300\text{m/s}$ a pro $\Delta x=10\text{km}$ musí $\Delta t < 30\text{s}$!

Metody stabilizace

- stabilizace rychlých vln ($c\Delta t < \Delta x$):
  - rozštěpení časového kroku na členy pro pomalé a rychlé vlny (*split-explicit*)
  - zpomalení nejrychlejších vln pomocí (semi-)implicitních metod
- stabilizace advekce ($u\Delta t < \Delta x$):
  - semi-lagrangeova metoda

$$\frac{\Psi^{n+1} - \Psi^{n-1}}{2\Delta t} =$$

$$\frac{1}{2} [A(\Psi^{n+1}) + A(\Psi^{n-1})]$$

(Semi-)implicitní schéma

- pravé strany (tendence) rozdělíme na část
  - advekce A
  - lineární část L (linearizovaná kolem nějakého základního stavu atmosféry)
  - zbylé nelineární členy N
  - tendence fyzikálních parametrizací P
- lineární model vln L stabilizujeme jeho implicitním výpočtem – **semi-implicitní schéma**: odstranění CFL omezení $c\Delta t < \Delta x$ pro gravitační a zvukové vlny
- nelineární část N zůstává explicitní, což v případě nehydrostatického modelu může způsobovat nelineární instability → implicitní výpočet → nutnost iterativního řešení – **iterativní centrované implicitní schéma (ICI)**

$$\frac{\partial \Psi}{\partial t} = A + L + N + P$$

$$L \left(\frac{\Psi^{n+1} + \Psi^{n-1}}{2} \right)$$

$$\frac{N(\Psi^{n+1}) + N(\Psi^{n-1})}{2}$$

Semi-lagrangeovská metoda

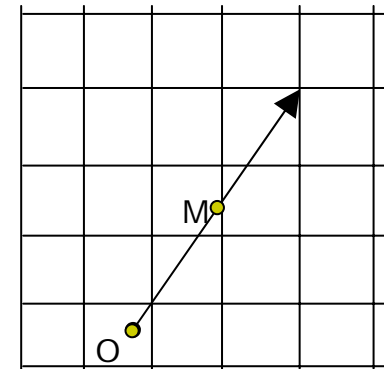
- po aplikaci semi-implicitního schématu zůstává CFL omezení od advekčních členů ve tvaru $u\Delta t < \Delta x$, kde u je nejvyšší dovolená rychlost proudění (např. v jetu)
- při lagrangeovské metodě advekci nepopisujeme jako lokální tendenci veličiny způsobenou prouděním z okolních bodů, ale jako celkovou změnu veličiny podél její trajektorie: namísto popisu atmosféry souborem fixních bodů ji popisujeme souborem pohybujících se částic
- semi-lagrangeovské schéma: v každém časovém kroku vybereme jiný soubor částic, a to takových, které právě dorazí do modelové sítě
- semi-lagrangeovské schéma odstraňuje CFL kritérium $u\Delta t < \Delta x$ a nahrazuje je mnohem slabším Lipschitzovým kritériem (trajektorie se nesmí protínat)

$$\frac{\partial \Psi}{\partial t} = -u \frac{\partial \Psi}{\partial x} - v \frac{\partial \Psi}{\partial y} - \dot{\eta} \frac{\partial \Psi}{\partial \eta} + \dots$$

$\underbrace{\hspace{15em}}_A$

$$\frac{d\Psi}{dt} = L + N + P$$

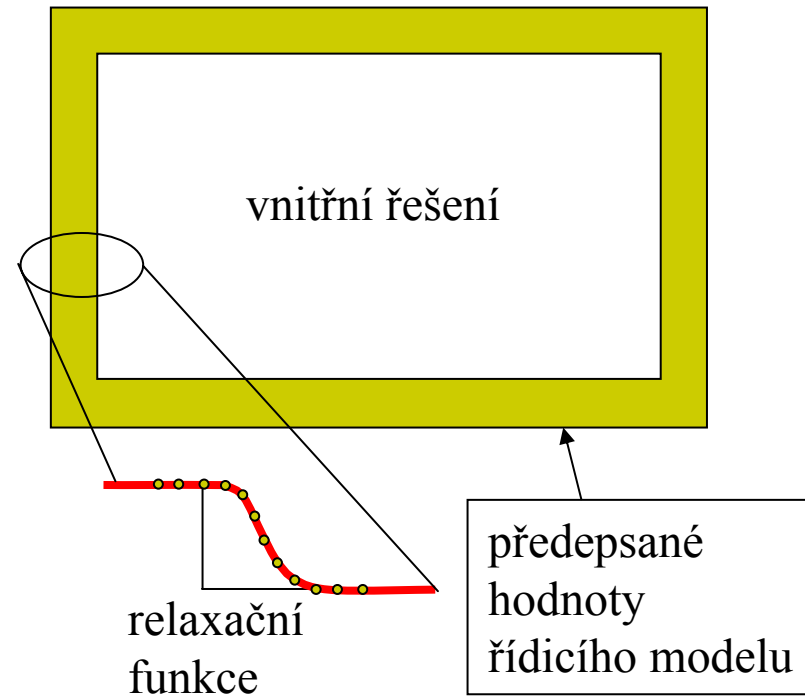
$$\frac{\Psi_{ijl}^{n+1} - \Psi_{*O}^{n-1}}{2\Delta t} = L \left(\frac{\Psi_{ijl}^{n+1} + \Psi_{*O}^{n-1}}{2} \right) + N_{*M}^n + P_{*O}^{n-1}$$

Kombinace semi-lagrangeovské a semi-implicitní metody umožňuje dosahovat při poměrně malém nárůstu výpočtů ultimátních časových kroků (CFL až 10!) a tím vytváří prostor pro aplikaci náročnějších algoritmů v jiných částech modelu a pro zvyšování rozlišení.

Okrajové podmínky

- spodní okrajová podmínka:
  - obecně dána $v_{\text{surf}}=0$, avšak konkrétní promítnutí do v_L závisí na konkrétním vertikálním systému
  - zahrnutí výměny tepla a vodní páry se zemským povrchem
- horní okrajová podmínka: výměna záření s prostorem, radiace vertikálních vln
- modely na omezené oblasti: boční okrajová podmínka (*lateral boundary condition* – LBC)
  - prostřednictvím časově proměnných LBC je předávána informace z řídicího modelu – proto se o LBC hovoří také o propojení modelů (*coupling*)
  - z důvodu omezení odrazu vln od okrajů se LBC předávají v úzkém přechodovém pásu podél okraje integrační oblasti (tzv. *coupling zone*)
  - v tomto pásu probíhá přizpůsobení vnitřního řešení modelu datům řídicího modelu a často se zde vyskytuje falešná konvergence proudění a další jevy

- kvalita předpovědi modelu klesá u okrajů integrační oblasti a časem chyba LBC ovlivňuje řešení v celé integrační oblasti
- vliv na kvalitu LBC má rovněž četnost aktualizace dat z řídicího modelu (3 hodiny maximum u modelů typu ALADIN)

Čím je integrační oblast modelu na omezené oblasti menší, tím dříve jeho vnitřní řešení ovlivní chyby okrajových podmínek a tím kratší délku předpovědi má smysl počítat.

Shrnutí

- Přesnost a efektivnost numerických metod je základem kvalitního numerického modelu.
- Výchozí řídicí rovnice a fyzikální předpoklady, jejich numerická aproximace a prostorová a časová reprezentace veličin musí být v souladu a je často výsledkem kompromisů, ovlivněným technickými a organizačními podmínkami. Neexistuje ideální model.
- Pro pokročilého uživatele modelových předpovědí je důležitá znalost
  - jaké a jak jsou jednotlivé procesy předpovídaný modelovými rovnicemi;
  - jak jsou atmosférické parametry a procesy reprezentovány modelovou sítí.

Příklady evropských modelů

	Δx (km)	počet hladin	typ, oblast
ČHMÚ: ALADIN/CE	9	43	spektr., LAM
M-F: ARPEGE	23 (v Evropě)	47	spektr., G stretching
UK-MO: UM global	40	50	kon.dif., G
UK-MO: UM NAE	12	38	kon.dif., LAM
DWD: GME	40	40	kon.dif., G
DWD: COSMO-EU	7	40	kon.dif., LAM
DWD: COSMO-DE	2,8	50	kon.dif., LAM
ECMWF: IFS	25	91	spektr., G